

Nabor predlogov za novo Strategijo razvoja Slovenije

Izzivi, ki so bili posebej izpostavljeni v dejavnostih v okviru projekta »Z roko v roki«, so izhodišče za nabor predlogov.

Ena od splošnih ugotovitev posvetov je, da NEP razmeroma zadovoljivo izpolnjuje evropske obveze do leta 2020, jim nekoliko slabše sledi do leta 2030, medtem ko je popolnoma nezanesljivo in vprašljivo doseganje evropskih ciljev, postavljenih v kažipotih 2050. Prevelike spremembe se namreč odlagajo v desetletje 2040-2050.

Druga splošna ugotovitev je, da človeški dejavnik ni upoštevan kot odločujoč. Upravljanje s človeškimi viri v NEP sploh ni vključeno. To pomanjkljivost je potrebno pri sestavljanju Strategije razvoja Slovenije odpraviti tudi v energetske delu.

Energetika kot politika razpolaganja z energijo, ki je eden od ključnih virov, je preveč pomembna, da bi se z njo lahko ukvarjali samo energetske krogi v najožjem smislu te besede. Potrebno jo je demokratizirati na vključujoč način in ne na izključujoč način, ki ga označuje pristop „le čevlje sodi naj kopitar“.

Zato je v strateških razvojnih opredelitvah pomembno dati večjo vlogo lokalnim energetskim agencijam, nevladnim organizacijam, izobraževalnim ustanovam in oblikam vseživljenjskega izobraževanja. Popolnoma zanemarjene so, na primer, univerze za tretje življenjsko obdobje in številna društva na podeželju.

Piscem nove Strategije razvoja Slovenije predlagamo, da ustrezno upoštevajo mnenja in stališča, oblikovana v aktivnostih projekta:

- 1. Dati večjo vlogo in višjo prioriteto ukrepom učinkovite rabe energije.**
Le-ti med drugim omogočajo vsaj 10.000 delovnih mest v prihodnjem desetletju, predvsem na energetske prenove stavb, omogočajo uvajanje naprednih tehnologij (osrednji nadzorni sistemi, nove generacije pogonskih elektromotorjev, nove generacije kompresorjev, novi načini in oprema za javno razsvetljavo in osvetljevanje delovnih mest itd), spodbujajo razvoj novih izdelkov in storitev v industriji in gradbeništvu, oziroma v gospodarstvu in negospodarstvu nasploh.
Po podatkih Eurostata za leto 2009 je energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto družbenega proizvoda) za 53% višja od povprečja EU. Iz tega podatka je očitna velika tržna priložnost tako za industrijo kot raznovrstne storitve.
Izkušnje iz razprav o osnutku Nacionalnega energetskega programa izkazujejo prevladujoč interes proizvajalcev in prodajalcev energije, medtem ko ni bilo slišati porabnikov energije kot ključnega in zaključnega člana energetske verige.
Interes porabnikov je zanesljiva oskrba z energijo ob čim nižjih izdatkih. Interes proizvajalcev in distributerjev je prodati čim več energije po čim daljših transportnih poteh, ker je njihov zaslužek sorazmerno odvisen od prodane količine in obsega storitev.
Zato so po logiki stvari proizvajalci in prodajalci dejansko proti ukrepom učinkovite rabe energije in dejansko tako tudi ravnajo ali pa so pasivni do ukrepov učinkovite rabe energije, čeravno v javnosti delujejo drugače, z

redkimi izjemami, in ne smejo biti prevladujoči dejavniki pri popularizaciji ukrepov URE.

Cilji na področju URE so po prevladujočem mnenju udeležencev v razpravah premalo ambiciozni. Predvsem je šibko vključevanje posameznikov kot porabnikov energije in energetskih storitev, torej občanov in mikro in malih podjetij.

Preboji v »energetski kulturi« so odvisni od vsakdanjega in vsakokratnega obnašanja posameznika, bodisi na ravni porabe v zasebnem življenju ali na delovnem mestu.

Premalo se gradi »od spodaj navzgor«, premalo se spodbuja državljanska ustvarjalna iniciativa in ne nazadnje zasebne investicije, na primer energetsko pogodbeništvu ali energetsko delničarstvu pri energetski prenovi javnih stavb. Kot samo po sebi umevno se predpostavlja racionalno ravnanje posameznika, zato se podcenjuje delovanje nevladnih organizacij, elektronskih in tiskanih medijev in drugih kanalov dostopa do občana kot posameznika, ali kot ustvarjalca dodane vrednosti na delovnem mestu.

2. Sprejeti zakon o URE in zagotoviti sredstva za stimulacijo predvidenih ukrepov.

Po dosedanjih izkušnjah razvojni dokumenti (resolucije, akcijski načrti, operativni programi, itd), ki niso v obliki zakona z opredeljenimi sankcijami za kršitve in neizvajanje, ostajajo zgolj na deklarativni ravni in se ne udeležujejo v družbeni praksi. Enako pomembno je z ustreznim zakonom ali znotraj njega zagotoviti materialna sredstva za udeležanje.

3. Posebno pozornost moramo v strategiji razvoja Slovenije nameniti pospešenim vlaganjem v prenavo distribucijskega omrežja v pametna omrežja (smart grids).

Prenova – modernizacija prenosnega omrežja je osnovni pogoj za hitrejše razširjanje distribuirane proizvodnje elektrike in razvoj lokalne energetike v najširšem pomenu.

Paradigma masovne izrabe razpršenih obnovljivih virov energije predpostavlja množico malih proizvodnih enot s čim bolj lokalno porabo proizvedene energije.

Po drugi strani je potrebno spremeniti ustaljene navade porabnikov in uravnavati porabo na strani porabnika glede na trenutno razpoložljive vire tudi na mikroravni. Potrebno je prilagoditi sistem nadzora in namestiti ustrezne naprave in programsko opremo.

Ker je proizvodnja obnovljivih virov odvisna od večjega števila dejavnikov, je zagotavljanje enakomerne, pravočasne in kvalitetne oskrbe z energijo poseben izziv.

Razvoj lokalne energetike omogoča nova, kvalitetna delovna mesta, tako v proizvodnji opreme in naprav, tudi programske opreme, kot tudi pri izvajanju podpornih storitev in še posebej vzdrževanja.

Obstoječe prenosno omrežje je načrtovano in organizirano za enosmerno dobavo energije od velikih proizvodjalnih enot do velikega števila končnih porabnikov, zato je potrebno spremeniti paradigmo v smeri lokalne energetike in v razvojni resoluciji predvideti potrebne korake.

4. Večjo prioriteto dati izrabi obnovljivih virov energije.

Obnovljivi viri energije, zlasti solarna energija za pridobivanje toplotne kot električne energije, so še ena velika priložnost za pridobivanje novih delovnih mest.

Na splošno sta sonce in biomasa premalo energetsko izrabljena obnovljiva vira pri nas. Za biomaso velja izrazito nedomišljeno izkoriščanje, ki se občasno sprevrže v nasprotje trajnostnega razvoja, na primer v primeru nekaterih bioplinskih naprav ali izkoriščanja kvalitetnega lesa v energetske namene. Izkoristiti je potrebno razpoložljive lokacije za vodne elektrarne, pri čemer je potrebno temeljiti upoštevati načela trajnostnega upravljanja z okoljem.

5. Sprejeti zakon o OVE in zagotoviti vire financiranja.

Velja enaka utemeljitev kot pri točki 2, namreč, po dosedanjih izkušnjah razvojni dokumenti (resolucije, akcijski načrti, operativni programi, itd), ki niso v obliki zakona z opredeljenimi sankcijami za kršitve in neizvajanje, ostajajo zgolj na deklarativni ravni in se ne udeležujejo v družbeni praksi. Enako pomembno je z ustreznim zakonom ali znotraj njega zagotoviti materialna sredstva za udeleževanje.

6. Ponovno je treba vzpostaviti verigo „od gozda do izdelka“,

Les je obnovljiv naravni vir kvalitetnega gradiva tako za stavbe kot za pohištvo.

Za pridobivanje gradnikov in gradiva iz lesa se porabi bistveno manj energije kot za mineralna gradiva (cement, zidaki, beton, kamena volna) ali kovinska gradiva (jeklo, aluminij). Zato je že samo raba lesa kot gradbenega materiala pomemben korak k energetske učinkovitosti in zmanjševanju energetske intenzivnosti.

Predvideti moramo ponoven razvoj lesno-predelovalne industrije, v kateri je potenciala za vsaj 30.000 delovnih mest.

Pri izrabi lesne biomase mora imeti tehnološka izraba absolutno prednost pred energetsko.

7. Zemeljski plin kot prehodno fosilno gorivo mora dobiti večjo vlogo

Zemeljski plin povzroča najmanj škodljivih emisij v primerjavi z ostalimi energenti fosilnega izvora.

Velike možnosti za izrabo stisnjene zemeljskega plina se odpirajo v prometu, za pogon težkih vozil in vozil za javni transport.

Posebej je primeren za izrabo v velikih in malih enotah za soproizvodnjo električne energije. Zlasti pri slednjih je veliko možnosti za sodelovanje zasebnih investitorjev, ne samo pri namestitvah v stanovanjske stavbe, ampak tudi z javno-zasebnim partnerstvom pri opremljanju javnih stavb.

V omrežja za zemeljski plin v naseljih je v prihodnosti možno dobavljati deponijski plin ali metan biomasnega izvora (bioplinarne, piroliza).

8. Bolj izpostaviti razvoj sistemov daljinskega ogrevanja, zlasti malih.

V sosednjih državah, zlasti v Avstriji, so številni primeri dobrih praks na področju energetskega združništva, ko nekaj posameznikov-zadruženikov investira v kotlovnico za daljinsko ogrevanje celotnega naselja – vasi, tako stanovanjskih in gospodarskih stavb kot tudi javnih stavb – šole, vrtca, trgovine, župnišča.

Spodbujanje tovrstnega združništva je ena od priložnosti za krajevno rabo krajevnih virov in za manjši odliv denarja iz države za plačevanje fosilnih energentov. Je tudi sredstvo za izboljševanje blagostanja krajevnega prebivalstva, zlasti na podeželju.

9. Izpostaviti korake k energetske samozadostnosti.

Zmanjševanje energetske intenzivnosti, spodbujanje nadomeščanja uvoženih fosilnih energentov z lokalnimi, domačimi obnovljivimi viri energije in vrsta drugih že naštetih ukrepov so temeljni koraki k energetske samozadostnosti. V strategiji razvoja Slovenije moramo upoštevati tudi druge učinke energetske samozadostnosti, kot so nova delovna mesta, nova proizvodnja novih izdelkov, nove storitve, prodaja krajevnih virov kot nova pridobitna gospodarska možnost.

10. Ustrezno ukrepanje na področju ravnanja s človeškimi viri,

Za udejanjanje učinkovite rabe energije, za izrabo obnovljivih virov in za razvoj lokalne energetike moram v razvojni resoluciji predvideti potrebe po izobraženih ustvarjalcih, tako iz rednega izobraževalnega procesa, kot tudi iz ustreznega usposabljanja in izobraževanja že zaposlenih, ali prekvalifikacij začasno nezaposlenih oseb.

Spodbujati moramo usmerjanje mladih, da se šolajo v znanjih in veščinah, ki bodo potrebne za udejanjanje nove energetske paradigme. Razvila se bo vrsta novih poklicev, za katere danes ni primerne ponudbe v šolskem sistemu. Nova energetska paradigma je izvrstna razvojna priložnost tudi za ves izobraževalni sistem.

11. Tehnološki razvoj je izredno hiter

V naslednjih nekaj letih pričakujemo velike preboje tako v dimenzijah naprav kot v njihovi učinkovitosti in cenah.

V razvojnih usmeritvah moramo predvideti proizvodnjo in vzdrževanje energetskih naprav za masovno distribuirano proizvodnjo elektrike in toplote, še posebej iz vidika razvoja lokalne energetike.

12. Umeščanje naprav v prostor predstavlja poseben izziv

Reševati ga moramo s pravočasno predhodno vključitvijo vseh deležnikov. Še posebej je to pomembno, kadar gre za stavbe v odmaknjenih področjih (zaradi vizualnega učinka, zaradi povezav v prenosno omrežje, zaradi motenj v biotopu itd.) ali za objekte, ki posegajo v naravne poti (vodne elektrarne – ribje poti).

Pri tem moramo v razvojnih dokumentih predvideti splošno »energetsko opismenjevanje«, namenjeno vsem državljanom vseh starosti, in pri tem uporabiti vse dostopne poti sporočanja.

V Ljubljani, 25. oktobra 2011
Slovenski E-forum